

KOMPARACIJA KVANTITATIVNIH EKONOMSKIH POKAZATELJA JAVNIH PODUZEĆA PO REGIJAMA U RH ZA VRIJEME GLOBALNE FINANCIJSKE KRIZE

THE COMPARISON OF QUANTITATIVE ECONOMIC INDICATORS OF PUBLIC ENTERPRISES BY REGION IN THE REPUBLIC OF CROATIA DURING THE GLOBAL FINANCIAL CRISIS

mr.sc. Željko Sudarić, viši predavač¹⁶⁰

Sadržaj: *Javna poduzeća imaju ulogu da djeluju u javnom interesu i odgovorna su za svoje poslovanje cijelom društvu određene države, te su zbog toga uvijek više izloženi kritikama i usporedbama. Upravo usporedbom određenih ekonomskih pokazatelja utvrđuje se učinkovitost javnih poduzeća. U ovom radu ćemo prikazati i analizirati ekonomsku učinkovitost hrvatskih javnih poduzeća prema regionalnoj pripadnosti u vrijeme globalne financijske krize. Uspoređujući različite regije u RH, pomoću kvantitativnih ekonomskih pokazatelja pokušati ćemo utvrditi u kojim regijama posluju uspješnija javna poduzeća, a u kojima posluju ona manje uspješna.*

Ključne reči: *javno poduzeće, kvantitativni ekonomski pokazatelji, financijska kriza*

Abstract: *Public enterprises have a role to act in the public interest and be responsible for its operations throughout society a particular country, and are therefore always more exposed to criticism and comparisons. It is a comparison of certain economic indicators determined by the efficiency of public enterprises. In this paper we present and analyze the economic efficiency of Croatian public companies according to regional affiliation at the time of the global financial crisis. Comparing the different regions in Croatia, using quantitative economic indicators we will try to determine which regions operate successful public enterprises, in which they operate it less successful.*

Key words: *public enterprises, quantitative economic indicators, financial crisis*

1. UVOD

Javno poduzeće predstavlja koncept koji objedinjava elemente javnosti s jedne i poduzeća tj. tržišnosti s druge strane. Predstavlja poduzeće koje proizvodi dobra i usluge na tržištu, a posjeduje ga ili kontrolira država [1]. Prema [2] javna poduzeća su sve cjeline u državnom vlasništvu i/ili pod državnom kontrolom koje prodaju industrijska ili komercijalna dobra i usluge širokoj javnosti, a formirana su kao korporacije. Hrvatska javna poduzeća obavljaju različite državne poslove i izvršavaju financijske transakcije na zahtjev vlasnika, tj. državnih jedinica. Zakonom o proračunu definirana su kao pravne osobe u većinskom izravnom ili neizravnom državnom vlasništvu, čije su dionice ili poslovni udjeli u portfelju

¹⁶⁰ Veleučilište „Lavoslav Ružička“ u Vukovaru, Županijska 50, Vukovar Hrvatska

Republike Hrvatske ili u kojima ona ima osnivačka (vlasnička) prava [3]. Javna poduzeća imaju zadatak kombinirati između ekonomičnosti u poslovanju, kako bi pridonijeli rastu gospodarstva, ali i zadovoljavanju javnih i društvenih potreba.

2. USPOREDBA KVANTITATIVNIH POKAZATELJA PO REGIJAMA

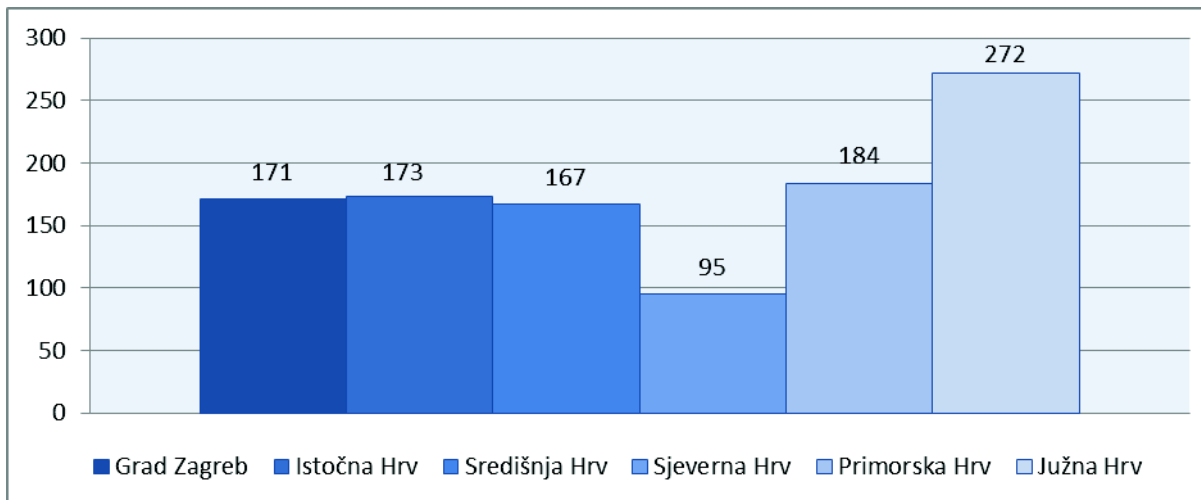
Kako bi se kvalitetnije prikazali ekonomski pokazatelji hrvatskih javnih poduzeća, analiza je provedena na razini regija. Za potrebe analize RH je podijeljena u šest regija sastavljenih od županija koje imaju određene geografsko – ekonomske poveznice. Sljedećih šest regija koje su formirane po geografskim i gospodarskim kriterijima obuhvaćene su u analizi:

- Grad Zagreb;
- Istočna Hrvatska (Vukovarsko-srijemska županija, Osječko-baranjska županija, Brodsko-posavska županija, Požeško-slavonska županija i Virovitičko-podravska županija);
- Središnja Hrvatska (Bjelovarsko-bilogorska županija, Sisačko-moslavačka županija, Karlovačka županija i Zagrebačka županija);
- Sjeverna Hrvatska (Koprivničko-križevačka županija, Krapinsko-zagorska županija, Međimurska županija i Varaždinska županija);
- Primorska Hrvatska (Primorsko-goranska županija, Istarska županija i Ličko-senjska županija);
- Južna Hrvatska (Zadarska županija, Šibensko-kninska županija, Splitsko-dalmatinska županija i Dubrovačko-neretvanska županija).

Kvantitativnih ekonomskih pokazatelja za potrebe analize izdvojeno je ukupno deset. Tako ćemo javna poduzeća uspoređivati po sljedećim pokazateljima: broj poduzeća, broj zaposlenih, vrijednost imovine, poslovni prihodi, poslovni rashodi, ukupni prihodi, ukupni rashodi, neto dobit, investicije i izvoz. U nastavku rada ćemo kvantitativnim pokazateljima predstaviti stanje u hrvatskim regijama, te njihove međusobne odnose.

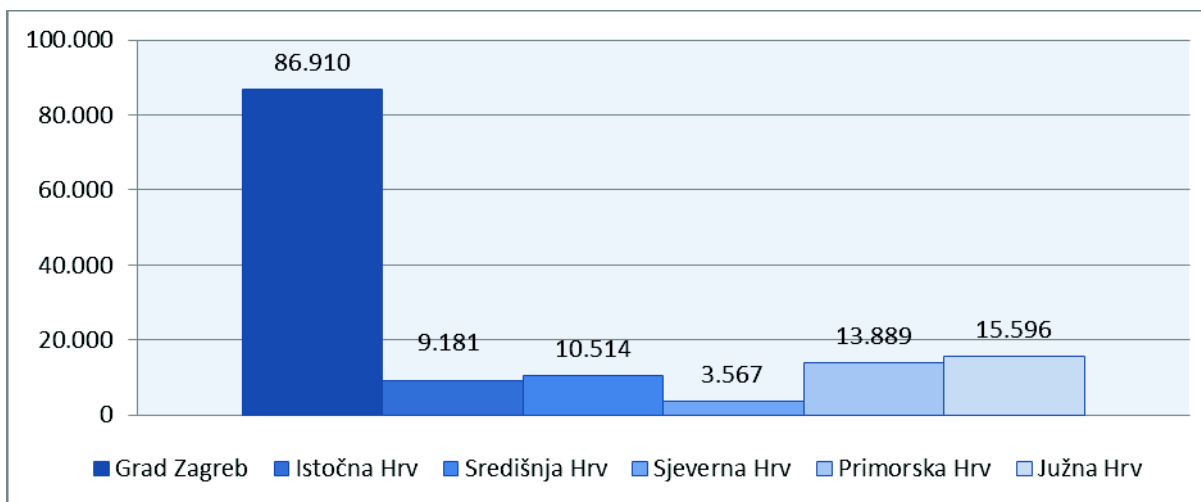
Željko Sudarić je magistar znanosti iz područja ekonomije i viši predavač na Veleučilištu „Lavoslav Ružička“ u Vukovaru. Trenutno pohađa Sveučilišni poslijediplomski doktorski studij. Autor više znanstvenih i stručnih radova na Međunarodnim konferencijama. Urednik je udžbenika Osnove radnog prava (autora Herman, Čupurdija), više puta član organizacijskog odbora Međunarodne konferencije „Razvoj javne uprave“, predsjednik povjerenstva za Izdavačku djelatnost. Uspješno završio nekoliko stručnih edukacija vezanih uz prodaju, financije i marketing, te sudjelovao u realizaciji EU projekata vezanih za zapošljivost i jačanje socijalnog dijaloga. Stručna znanja stekao kroz deset godina radnog iskustva u praksi. Na Veleučilištu „Lavoslav Ružička“ u Vukovaru u svibnju 2010. godine postaje predavač, a 2014. godine i viši predavač u znanstvenom području društvenih znanosti, znanstvenom polju ekonomija, znanstvenoj grani ekonomika poduzetništva.

Graf 1. Broj javnih poduzeća po regijama u RH (Izvor: prema Bisnode d.o.o., 2012.)

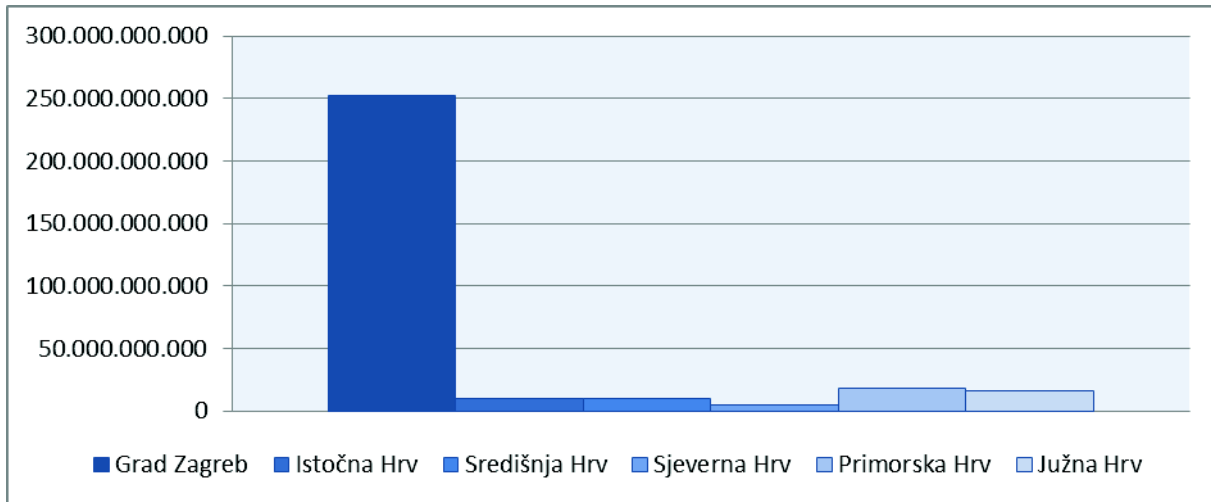
Graf 1. iskazuje velik udio regije Južna Hrvatska koji iznosio 25,6%. To je ponajprije zbog turističkog potencijala te regije, kao što je slučaj i sa Primorskom Hrvatskom. Najmanje javnih poduzeća je u Sjevernoj Hrvatskoj, dok su poprilično ujednačeni Grad Zagreb, Istočna i Središnja Hrvatska.

Graf broj 2 prikazuje ogromnu razliku u rasporedu različitih veličina javnih poduzeća po regijama. Tako u Gradu Zagrebu u kojem je oko šestina javnih poduzeća, ima ogroman udjel u broju zaposlenih u javnim poduzećima od 62,2%. Razlog tome je činjenica da je većina velikih javnih poduzeća upravo u Gradu Zagrebu. Istočna Hrvatska je predzadnja regija po broju zaposlenih u javnim poduzećima, dok je najviše privatiziranih javnih poduzeća u Sjevernoj Hrvatskoj utjecao na najmanju zaposlenost u toj regiji u javnim poduzećima.

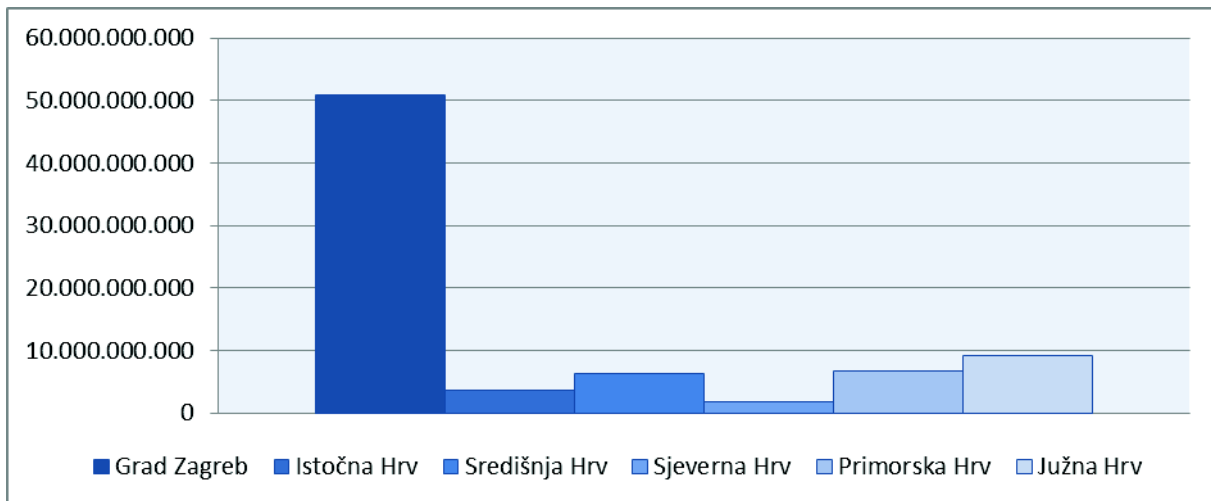
Graf 2. Broj zaposlenih u javnim poduzećima po regijama u RH (Izvor: prema Bisnode d.o.o., 2012.)

Još veća razlika u korist Grada Zagreba je po pitanju vrijednosti imovine javnih poduzeća (graf 3.), s obzirom da preko 80% otpada na Grad Zagreb. Malo iznad Istočne i Središnje Hrvatske su Južna i Primorska Hrvatska koje zbog velike vrijednosti nekretnina u hotelijerskom sektoru imaju nešto višu vrijednost ovog pokazatelja. Sjeverna Hrvatska i po ovom pokazatelju znatno zaostaje za ostalim regijama.

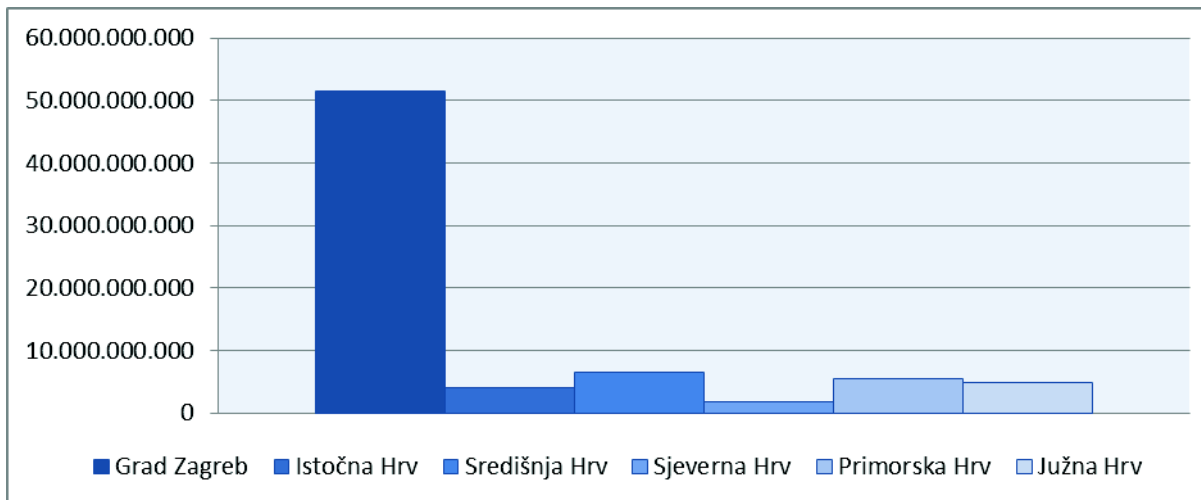

Graf 3. Vrijednost imovine javnih poduzeća po regijama u RH (Izvor: prema Bisnode d.o.o., 2012.)

Analiza poslovnih prihoda pokazuje na grafu 4 udio zagrebačkih javnih poduzeća od 65,0%. Od ostalih regija, opet malo odskoče Južna Hrvatska, dok su Središnja i Primorska Hrvatska podjednake. Istočna Hrvatska po realiziranim poslovnim prihodima u javnom sektoru nalazi se između dvije prethodno navedene regije i Sjeverne Hrvatske s udjelom od 4,7%.

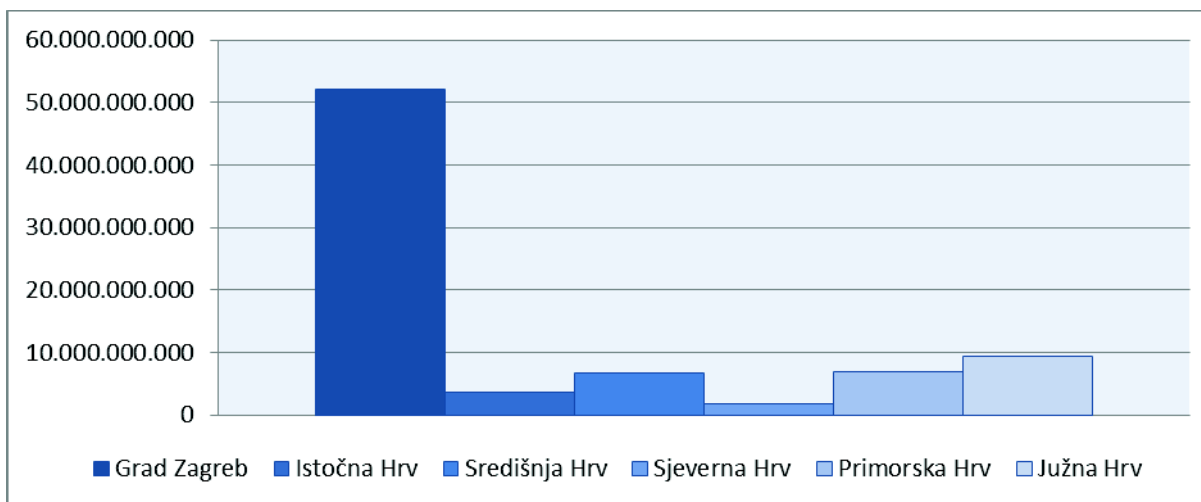
Graf 4. Poslovni prihodi javnih poduzeća po regijama u RH (Izvor: prema Bisnode d.o.o., 2012.)

Graf 5. Poslovni rashodi javnih poduzeća po regijama u RH (Izvor: prema Bisnode d.o.o., 2012.)

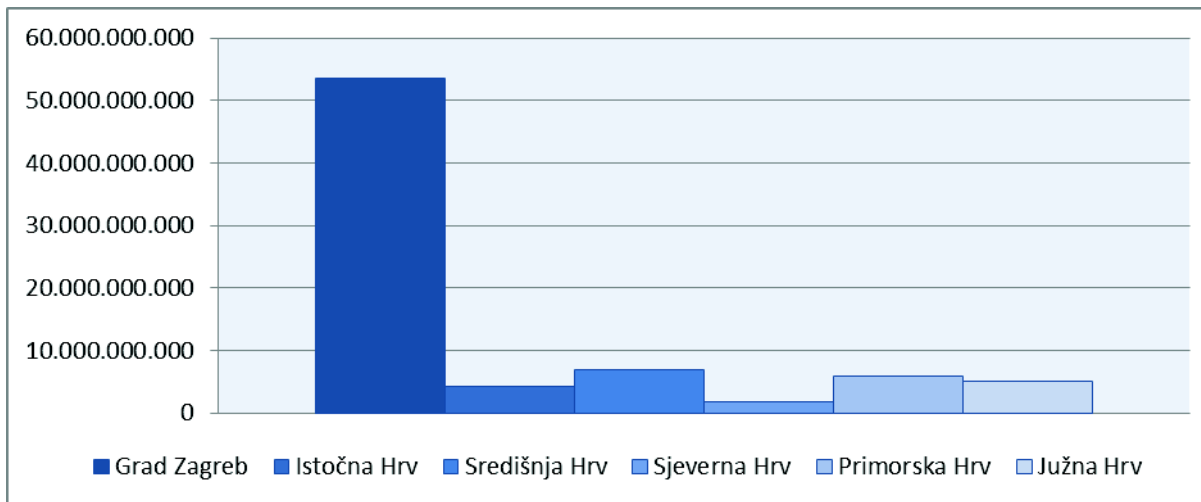
Prikaz na grafu 5 pokazuje nam nešto veći udio Grada Zagreba u poslovnim rashodima od 69,5% u odnosu na poslovne prihode sugerira kako su zagrebačka javna poduzeća u prosjeku rastrošnija od javnih poduzeća iz ostalih regija. Javna poduzeća iz Središnje Hrvatske također imaju veći udio poslovnih rashoda, za razliku od Južne Hrvatske. Udio javnih poduzeća iz Istočne Hrvatske u poslovnim rashodima iznosi 5,4%.

Udjel ukupnih prihoda javnih poduzeća (graf 6.) u Gradu Zagrebu malo je veći od poslovnih prihoda, što sugerira kako su financijski i izvanredni prihodi zagrebačkih javnih poduzeća nešto veći od poduzeća iz ostalih regija. U ostalim regijama poredak je uglavnom identičan kao kod poslovnih prihoda.

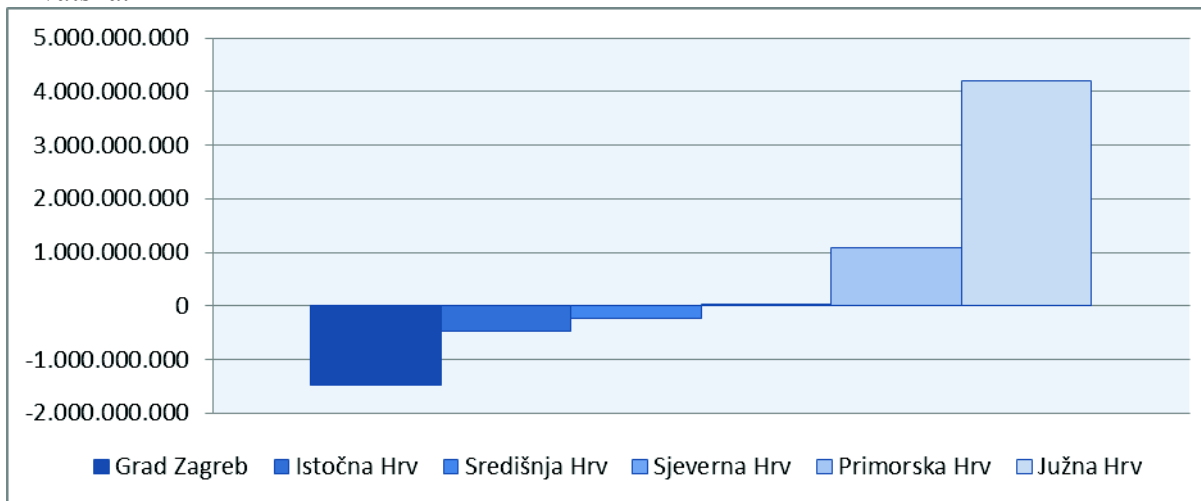
Graf 6. Ukupni prihodi javnih poduzeća po regijama u RH (Izvor: prema Bisnode d.o.o., 2012.)

Jednako kao što je udio ukupnih prihoda Grada Zagreba veći od udjela poslovnih prihoda, isto je i sa ukupnim rashodima u odnosu na poslovne rashode. Ukupno 69,3% ukupnih rashoda javnih poduzeća u RH ostvaruju javna poduzeća iz Grada Zagreba. Od ostalih regija ponovno malo odskaku regije Središnje i Primorske Hrvatske.

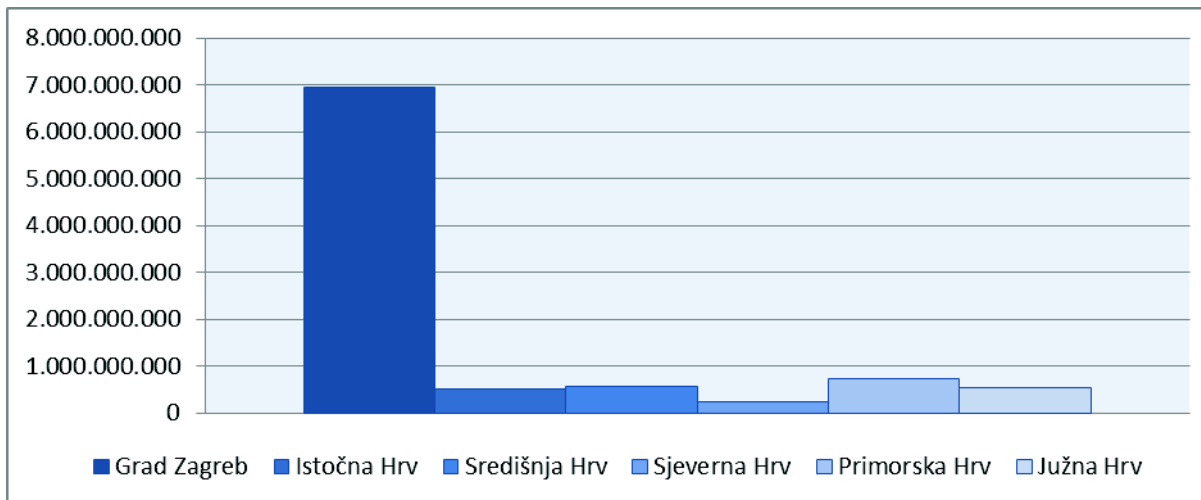

Graf 7. Ukupni rashoda javnih poduzeća po regijama u RH (Izvor: prema Bisnode d.o.o., 2012.)

Isto kao i kod operativne dobiti; Grad Zagreb, te Istočna i Središnja Hrvatska imaju veće ukupne rashode od prihoda, što uvjetuje kumulativan neto gubitak. Razlika je jedino što je ukupan neto gubitak tih triju regija dvostruko veći od operativnog gubitka. Javna poduzeća iz Južne Hrvatske imaju samo malo nižu neto dobit od operativne dobiti, baš kao i Primorska Hrvatska.

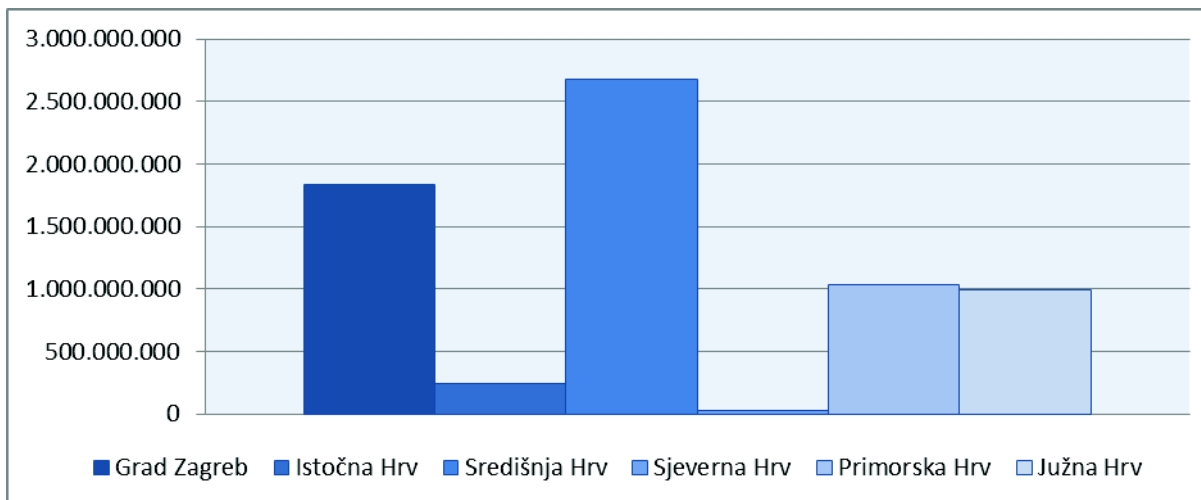
Graf 8. Neto dobit javnih poduzeća po regijama u RH (Izvor: prema Bisnode d.o.o., 2012.)

Graf 9. Investicije javnih poduzeća po regijama u RH (Izvor: prema Bisnode d.o.o., 2012.)

Zagrebačka javna poduzeća ostvarila su 72,8% ukupnih investicija javnih poduzeća u RH. Malo veći udio od ostalih regija ima Primorska Hrvatska, dok su Istočna i Južna Hrvatska vrlo ujednačene. Za ostalim regijama značajno zaostaje Sjeverna Hrvatska, kao što je slučaj i kod svih ostalih regija.

Značajno drugačije stanje u odnosu na ostale pokazatelje očitava se iz grafikona 10 o izvozu, gdje primat drže javna poduzeća iz Središnje Hrvatske s udjelom od 39,2%. Zagrebačka javna poduzeća ostvarila su malo više od četvrtine izvoza, a jedino još Južna i Primorska Hrvatska imaju nešto veći izvoz javnih poduzeća koji se kreće oko milijardu kuna.

Graf 10. Izvoz javnih poduzeća po regijama u RH (Izvor: prema Bisnode d.o.o., 2012.)

3. REZIME

Državni proračun je konstantno opterećen, pa se efikasnim javnim poduzećima stvaraju preduvjeti za gospodarski rast i razvoj države. Javna poduzeća kroz svoje djelovanje ispunjavaju društveni interes, ali i svojim uspješnim poslovanjem doprinose gospodarskom razvoju. Utjecaj javnih poduzeća na gospodarstvo RH je velik, s obzirom da zapošljavaju velik broj stanovništva, ostvaruju goleme prihode, investicije i izvoz. Analiza koja je imala za cilj utvrditi učinkovitost javnih poduzeća prema ekonomskim pokazateljima je geografska

analiza. Usporedba javnih poduzeća prema njihovim sjedištima jasno je potvrdila dominaciju Grada Zagreba, s obzirom da većina velikih poduzeća upravo ima sjedište u glavnom gradu RH. Po brojnosti poduzeća ističe se regija Južna Hrvatska, prvenstveno zbog turističkog potencijala. Regija Istočna Hrvatska prema brojnim pokazateljima javnih poduzeća zaostaje za ostalim regijama.

Zahvaljujem se poduzeću Bisnode d.o.o. i studentu Mladenu Kovačiću na doprinosu u radu i ustupljenim podacima.

REFERENCES

- [1.] Bajo, A., Jurlina Alibegović, D. (2008) *Javne financije lokalnih jedinica vlasti*, Školska knjiga, Ekonomski institut
- [2.] i Institut za javne financije, Zagreb
- [3.] IMF (2001) *Government Finance Statistics Manual*, Washington, IMF
- [4.] Bejaković, P., Vukšić, G., Bratić, V. (2011) *Veličina javnog sektora u Hrvatsko*, Hrvatska i komparativna javna uprava, god. 11., br. 1., pp. 99-125